

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 6, NO 12, STIP, 2021

ГОД. VI, БР. 12
ШТИП, 2021

VOL. VI, NO 12
STIP, 2021

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 6, Бр. 12
Штип, 2021

Vol. 6, No 12
Stip, 2021

PALMK, VOL 6, NO 12, STIP, 2021
DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM21612>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, С. Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delchev University, Faculty of Philology, Stip

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA
Tole Belcev, Goce Delchev University, N. Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delchev University, N. Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip: <http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

13 ПРЕДГОВОР

Ранко Младеноски, главен и одговорен уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Ranko Mladenoski, Editor in Chief of “Palimpsest”

ЈАЗИК / LANGUAGE

17 Наташа Стојановска-Илиевска

СОГЛЕДУВАЊА ЗА ЕДНА ПОДГРУПА ОД ПЕРИФРАСТИЧНИ ПРЕДИКАТИ СО *ДАВА* ВО КОИ Е ПРИСУТНО МЕТАФОРИЧКОТО ПРОШИРУВАЊЕ ЗА МЕЃУЧОВЕЧКА КОМУНИКАЦИЈА

Natasha Stojanovska-Ilievska

OBSERVATIONS ON A SUBGROUP OF LIGHT VERB CONSTRUCTIONS WITH *DAVA* IN WHICH THE METAPHORICAL EXTENSION OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IS PRESENT

27 Катерина Видова

ПРЕВОД НА АНГЛИСКИТЕ НАСЛОВИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК СО АКЦЕНТ НА УПОТРЕБАТА НА МАРКЕРИТЕ НА КАТЕГОРИЈАТА ОПРЕДЕЛЕНОСТ

Katerina Vidova

TRANSLATION OF THE ENGLISH TITLES INTO MACEDONIAN WITH AN EMPHASIS ON THE USE OF THE MARKERS OF DEFINITENESS

37 Ana Koceva, Dafina Kostadinova

A COMPARATIVE ANALYSIS ON APOLOGY SPEECH ACTS IN AMERICAN ENGLISH AND MACEDONIAN

47 Sándor Czeglédi

HOW “MODERN” IS THE MODERN PLAIN ENGLISH MOVEMENT? – AN OVERVIEW OF RELEVANT LEGISLATIVE AND EXECUTIVE POLICY INITIATIVES IN THE UNITED STATES FROM THE 19TH CENTURY

61 Antony Hoyte-West

EU MULTILINGUALISM AND THE LANGUAGES OF THE EASTERN PARTNERSHIP COUNTRIES: AN EXPLORATORY OVERVIEW

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

75 Луси Караниколова-Чочоровска

ФЕНОМЕНОТ НА ЖИВОТНИТЕ ФАЗИ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Lusi Karanikolova-Chochorovska

THE PHENOMENON OF LIFE PHASES IN THE POETRY OF BLAZE KONESKI

- 89 Славчо Ковилоски**
БЛАЖЕ КОНЕСКИ КАКО СЛИКАР
Slavcho Koviloski
BLAZHE KONESKI AS A PAINTER
- 97 Anastasija Gjurčinova**
BLAŽE KONESKI E DANTE ALIGHIERI – OMAGGIO AI POETI E ALLA POESIA
Anastasija Gjurčinova
BLAŽE KONESKI AND DANTE ALIGHIERI – A HOMAGE TO THE POETS AND THEIR POETRY
- 107 Ана Витанова-Рингачева**
ДВЕ ГОДИШНИНИ – ДВА СТОЖЕРНИ ВЕКА (КОН ДВАТА ГОЛЕМИ МАКЕДОНСКИ ЛУБИЛЕИ – 95 ГОДИНИ ОД СМРТТА НА КРСТЕ ПЕТКОВ МИСИРКОВ И 100 ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ)
Ana Vitanova-Ringaceva
TWO ANNIVERSARIES – TWO PIVOTS’ CENTURIES (THE TWO GREAT MACEDONIAN ANNIVERSARIES - 95 YEARS SINCE THE DEATH OF KRSTE PETKOV MISIRKOV AND 100 YEARS SINCE THE BIRTH OF BLAZE KONESKI)
- 117 Ивана Котева, Махмут Челик**
АНАЛИЗА НА ПЕШНАТА „ТЕШКОТО“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ
Ivana Koteva, Mahmut Celik
ANALYSIS OF THE POETRY “THE DIFFICULT” BY BLAZE KONESKI
- 125 Славица Урумова-Марковска**
ПРОЧКА ВО СЕМЕЈСТВОТО НА ТРАЈЧЕ (ЗБОР-ДВА ЗА РАСКАЗОТ „ПРОЧКА“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ)
Slavica Urumova-Markovska
THE FORGIVENESS HOLIDAY IN TRAJCHE’S FAMILY (A FEW WORDS ABOUT THE SHORT STORY “FORGIVENESS” BY BLAZHE KONESKI)
- 137 Milica Aleksić**
FLORAL-FAUNAL MOTIFS IN SVETOZAR ĆOROVIĆ’S *LOVE STORIES*
- 149 Марија Леонтиќ**
ОПШТ ПРЕГЛЕД НА СОВРЕМЕНАТА ТУРСКА ПОЕЗИЈА
Marija Leontik
AN OVERVIEW OF CONTEMPORARY TURKISH POETRY
- 165 Туљај Чако**
ПОЕЗИЈАТА ЗА ДЕЦА НА ХАЏИ ОМЕР ЛУТФИ
Tülay Çako
THE POETRY FOR THE CHILDREN OF HACI ÖMER LÜTFI
- 177 Sanja Kobilj Ćuić**
IL CORPO MATERNO NELL’*AMORE MOLESTO* DI ELENA FERRANTE
Sanja Kobilj Ćuić
THE MATERNAL BODY IN *L’AMORE MOLESTO* BY ELENA FERRANTE

КУЛТУРА / CULTURE

- 187** **Екатерина Намичева, Петар Намичев**
ПРОСТОРНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ТРАДИЦИОНАЛНАТА СЕЛСКА КУЌА
ВО СКОПСКИОТ РЕГИОН ОД 19 ВЕК
Ekaterina Namicheva, Petar Namichev
SPATIAL CHARACTERISTICS OF THE TRADITIONAL VILLAGE HOUSE IN
SKOPJE REGION OF THE 19TH CENTURY

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 203** **Марија Гркова**
БЛАЖЕ КОНЕСКИ ВО НАСТАВАТА ПО ПРЕДМЕТОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
Marija Grkova
BLAZE KONESKI IN REGARDS OF THE EDUCATION CURRICULUM ON THE
SUBJECT OF MACEDONIAN LANGUAGE

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 215** **Бојана Самарџиева**
ОСВРТ КОН ПОСЛЕДНАТА ПОЕТСКА ЗБИРКА, „ЦРН ОВЕН“, ОД БЛАЖЕ
КОНЕСКИ
Bojana Samardzieva
REVIEW OF THE LAST POETRY COLLECTION, „BLACK ARIES“ BY BLAZE
KONESKI

ДОДАТОК / APPENDIX

- 221** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
- 223** CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРОЧКА ВО СЕМЕЈСТВОТО НА ТРАЈЧЕ (Збор-два за расказот „Прочка“ од Блаже Конески)

Славица Урумова-Марковска

Докторанд на Институтот за национална историја, Скопје
slavicaurumovamarkovska@yahoo.com

Апстракт: Во трудот се разгледуваат обичаите и верувањата поврзани со големиот празник Прочка. Очигледно е дека проштевањето е обичај востановен под влијание на црквата, додека карневалите се остатоци од претхристијанските пролетни забави кои Конески прекрасно ни ги срочил во автобиографскиот текст „Прочка“. Целта на овој труд е да се навлезе во корените на ова празнување за да се открие неговото суштинско значење за Конески од сите аспекти, да се проникне во многувековните културни влијанија за да се сфати денешната културна традиција на нашиот народ, на одржувањето на Проштените поклади (Прочка). Се настојува да се укаже и на важноста и на негувањето на традицијата и празнувањето, како израз на културната меморија на Конески. Оваа тема има подеднаква важност и за македонскиот фолклор и за македонската книжевност.

Клучни зборови: *Прочка, обичаи, проштавање, мечки, амкање, Корилче, автобиографија.*

Вовед

Прочка или Велики поклади е ден во православното христијанство на меѓусебно простување помеѓу верниците пред почетокот на Велигденскиот пост. Датата на Прочка се менува во зависност од датата на Велигден, и секогаш е точно на 7 недели пред Велигден. Денот по Прочка е чист понеделник кога почнува големиот Велигденски пост. Прочка го означува и крајот на зимските и почетокот на пролетните празници.

Еден од главните елементи на Прочка е маскирањето и преоблекувањето. Според обичајот, за Велики поклади порано се маскирале само мажите, а маските требало да бидат што пострашни и посмешни. Најпознатиот настан за Велики поклади во Македонија е Струмичкиот карневал или Тримери кој е влезен и во Светскиот календар на карневалите и во последните години стана голема туристичка атракција. „Амкањето“ бил обичај кој се одржувал

вечерта на Поклади, кога потесното семејство се собирало дома.

Значењето на Прштени поклади (Прчка)

Од верски аспект, Прчка е една од манифестациите на искрената и пожртвувана љубов кон ближните, која треба да го следи примерот на Господ Исус Христос за безусловно и безгранично прштавање меѓу луѓето. Во контекст на прштавањето е и параболата за блудниот син, кога таткото му простува на својот грешен син кој длабоко и искрено се покајал за сторените гревови, како и приказната за преподобната Марија Египетска, блудницата која искрено се покајала за своите гревови и со солзи му ги измила нозете на Исус Христос. Како што синот добил прошка од татка си, така и Света Марија Египетска добила прошка од Отецот свој Господ Исус Христос кој секому му простува доколку ги признае и ги покае своите гревови. Во спомен на ова, на Прчка, верниците в црква пристапуваат и прават поклон пред иконата, по што прават поклон и пред свештеникот, велејќи: „Прости ми мене грешниот/грешната“. Свештеникот, исто така, прави поклон пред секој од нив, велејќи: „Бог простува. Прости ми“. На тоа верникот одговара „Бог простува“ и прима благослов од свештеникот. По простувањето со свештеникот, верниците си простуваат еден на друг.

Празникот Прчка или велики Поклади е познат уште како Прштени поклади, но и како Пролетни поклади. Овој празник се вбројува меѓу најголемите христијански празници токму поради тоа што со него започнуваат долгите велигденски пости кои се подготовка за пречек на Христовото воскресение. Верните христијани празникот Прчка го празнуваат, освен в црква, и во кругот на своето семејство кога помладите секогаш бараат прошка од постарите.

Расказот „Прчка“ – автобиографски текст

Расказот „Прчка“ е автобиографски текст на Блаже Конески. Во книгата на Цане Андреевски „Разговори со Конески“, тој за тоа отворено зборува:

Андреевски: Дали во генезата на расказот „Прчка“ има автобиографски елементи? Нешто такво спомнавте самите Вие, кога зборувавме порано.

Конески: Да. Да. Тоа е автобиографски текст. Тој би можел сосем слободно да се вклучи во „Дневник по многу години“. Се работи за смртта на мојата најмала сестра во Прилеп. Тоа точно на една Прчка стана и тој впечаток останал кај мене. Долго време тој мотив сум го носел. Ми се вртел во главата, па сум се потсеќавал на подробностите, па сум заклучувал каква била ситуацијата на одделните таму личности што се појавуваат во расказот, на возрасните, на децата, и така натака. (Андреевски, 1991, стр. 336).

Андреевски: Но, она контрапунктирање на две крајни ситуации: веселото празнување на Прчка и тешкиот удар во семејството поради смртта, тоа проличува како вешто авторско komponирање заради една

поголема тензија.

Конески: *Не. И тоа не е измислено. Тоа така се случи. Не е тоа настанато поради авторска вештина. А се разбира, ако остава впечаток и на нешто што е обмислено, тогаш тој впечаток е нормален, ако авторот постигнал да се дистанцира од текстот толку да не звучи текстот приватистички. Мислам дека прв услов за тоа, еден текст да биде успешен и кога е наполно автобиографски, е постигање на една таква дистанца, што авторот да не паѓа во приватизам, ами да раскаже нешто како објективно дадено.* (Андреевски, 1991, стр. 337).

Анализа на расказот „Прочка“ од Блаже Конески

Почетните точки во текстот се придвижуваат со најава на празниците Прочка и Бајрам, што таа година се празнувале во ист ден. Воедно, се ставаат во функција на општествениот и на религиозниот контекст, кој ќе ни го открие народниот светоглед пред одреден временски период. Расказот започнува со потенцирање на убавото време: *Вечерта спроти празникот е радосна, чиста, претпролетна.* Во врска со празниците треба да се спомене и тоа дека свечената атмосфера се чувствува по неколку дена пред и по празникот. Поради тоа во календарот постојат денови на **претпразненство**, **попразненство** и **одание**. (Китевски, 2014, стр. 404). Авторот нè запознава со ликот на Корилче (потенцирајќи го неговото селско потекло и давајќи само една секвенца од животот на детето!). Неговото семејство мигрирало од село во град, во надеж за подобра егзистенција. Конески тука ја потенцира разликата во облеката (носењето налани), но и децата кои го задеваат другарот доселеник, бидејќи *уште не ги износил кошулите со везен корил* (па оттука доаѓа и неговото име Корилче!).¹ За да биде сликата уште повпечатлива, Конески во целост го дава мислењето на „граѓаните“, но не го крие незадоволството од нивното однесување, пејоративно нарекувајќи ги „граѓанчиња“: *Па и кога ќе се облечат сосем во градско, не можат да се ослободат од некаква селска тронтавост, неизвештеност, и им служат за шега на граѓанчињата.*

Во расказот „Прочка“ авторот во полна мера и на најдобар можен начин го опишува детскиот свет. Во него Конески прави извонредна анализа на детето Корилче кое за време на празникот „Прочка“, наместо да се радува и да биде среќно како и другите деца, доживува несреќа, бидејќи умира неговата помала сестричка. Така, дотогаш безгрижниот живот на Корилче ненадејно се менува и неговата дотогашна детска радост се заменува со тага. (Ристески, 2002, стр. 258). И повторно можеме подлабоко да навлеземе во мотивот на автобиографскиот текст ако ги погледнеме прашањата на Ц. Андреевски и одговорите на Б. Конески:

Андреевски: *Во Вашиот живот сте имале моменти кога сте почувствувале болка, навреда. Дали тогаш Вие сте прифаќале некој да Ви помогне за полесно да ја преболите болката. Еве, преку расказов „Прочка“,*

¹ Зборот корилче (среден род, деминутив) е дел од народната носија, јака.

како дете, тоа го порачувате.

Конески: *Тука јас не се разликувам од луѓето. Секој човек прво реагира на болката, на навредата, а е благодарен ако најде утеха или ако некој му помогне. Јас тој мотив многу често и во поезијата го обработувам. Дури имам и песна под наслов „Навреди“. А, ако сакате, во „Болен Дојчин“ тоа е главната содржина. Човекот паѓа, човекот е слаб, се руинира и бара поткрепа. Гледа дека самиот не може да се спаси. Сака да се опре на некој близок, друг човек. (Андреевски, 1991, стр. 341).*

Станува збор за сиромашно семејство кое во градот купило *приземна и трошна куќа*. Имале доста добар имот на село, но таткото Петре не можел да се помири со животот во забатаченото Поле, па продал сè и купил куќа во градот, една нива за тутун, и отворил дуќан, брашнарница. Непромислено е отворањето на дуќанот за време на криза, брзо доведе до својот разбран крај: *по неколку месеци дуќанот фалира*. Семејството не успева да се извлече со водењето на брашнарницата, слабо му врви трговијата и таткото Петре ја затвора, но зимата е долга и сурова, а слабо е платен и тутунот. *Без работа, ги јадеше парите оставени некогаш настрана*. Опишан е денот пред Прочка и денот на Прочка. Корилче нестрпливо го очекува празникот: *Корилче го отвора долапот и вади отаде смачкан фес и книжна маска*. „Тате, гледај – вели тој – утре и јас ќе се преправам, Турчин“. – „Добро, чедо“ – му одговара татко му. За прв пат ќе види како се празнува во градот. *Касаните се правеле мечки, со долги стапови, со клопотарци на појас, имало преправени на камила, имало зет и невеста, ама невестата пак машко*. И Корилче како сите деца си подготвил маска и фес на Турчин за да се преправи. Уска, неговиот комшија, му го дал.

Случувањата не одат во корист на семејството, им создаваат болка заради болеста, а потоа и смртта на една од сестрите на Корилче, (помалата) Ленче. Во традиционалната култура смртта е нешто вообичаено, тоа е очекуван момент во завршувањето на човековиот живот, која е постојано присутна кај самиот човек и во неговата заедница. Кога еден од членовите заминува, тоа е настан кој ја нарушува структурата на заедницата. Токму затоа целата заедница има должност да иврши дејства утврдени од традицијата, кои треба да му осигураат на умрениот безбедно преминување во другиот свет. (Вражиновски, Џафери, 2008, стр. 17).

Корилче вечерта пред Прочка *се разбуди ненадејно и многу рано*, од другата соба гледа слаба светлина и придушено смеење, кикотење: *Сигурно Ленче оздравела... си помислува и рипнува... да ги изненади, да им јави дека е буден. Но татко му го враќа од врата... Тој си легнува и пак заспира*. На Прочка/Бајрам умира Ленче. Во собата *горат свеќи² и мајка му тихо*

² Свеќите се обреден предмет без кој не може да се замисли празнувањето на празникот-служба, но и на другите христијански обреди. Тие имаат повеќе симбилички значења, но најчесто ја симболизираат светлоста и поради тоа се употребуваат и во разни свечени моменти. Осветените свеќи заземаат особено значајно место во народните верувања и се предмет кој им обезбедува светлина на покојните, но и на светецот заштитник. Од таа причина, свеќи

липа. Загубата на блиските луѓе е една од најголемите несреќи и трагедии кои човекот ги доживува во својот живот. Во традиционалниот модел на општествениот живот и во обичаите, времето на смртта било исполнето со одредени религиозни однесувања кои функционираат до денес. Токму затоа во народната религиозна култура, оформувана од христијанството, многу важно значење имаат обредните постапки пред погребот, за време на погребот и по погребот, кои се чуваат во богатата традиција и преминуваат од поколение на поколение, се разбира, со извесни промени, но суштината е зачувана. Тоа е резултатот и на пиететот кој нашиот народ го чувствува спрема покојните. Според тоа, целата заедница застанува пред ужасот на смртта и ја задолжуваат извесни правила на однесување. (Вражиновски, Џафери, 2008, стр. 107).

Детето за прв пат во својот живот чувствува тага и таа ја засенува детската радост, волја и сила. На Корилче му е непознат тој простор и неговата наивна и безгрижна кривост го збунуваат. Тој сака да се преправи. *Но тој сега знае дека не чини да мисли за преправање ни да се радува*, сака да трча со другите деца, но..., да ги задева оние што се преправиле во мечки, но... знае дека денес е тажен ден за неговото семејство! *Го праќаат³ да ја викне тетка Доста... Таа ја мете портата. „Тетко, Ленче ни умре“ - ѝ соопштува Корилче. Тоа е прво нешто што го зборнува денеска и тоа звучи така плачно*. Уште не е свесен што се случило, сепак е дете. Го здогледува и шарениот рингишпил, *со коњчиња црни, бели, зелени, црвени. Тој не е донесен за Прочка, која си има поинакви забави, донесен е за Бајрамот. Корилчета сами нозете го водат таму*. Потоа ги здогледува и децата што играат прескакулица,⁴ *некои од нив се борат и се прпелаат веќе со новите алишта по земи*. Од далеку се слушаат клопотарците и сите деца се стрчуваат, *и Корилче трча... тој чувствува дека не смее да ѝ пушти на волја на онаа сила спотаена во неговите нозе... тој знае дека денешниот ден е тажен за нивната куќа*.

често се палат в црква, но и во домот пред иконата на светецот заштитник. „Се верува дека светлоста на свеќата ја растерува не само темнината, туку и злите духови кои особено ноќе го напаѓаат човекот“ (Китевски, 2001, стр. 25), но исто така се верува дека тие ја симболизират и сончевата светлина и домашното огниште, а во одредени прилики свеќата (како и сите огнови) има и исцелителна или прочистувачка функција.

³ Според нашите верувања, штом човек умрел се известуваат блиските, роднините, пријателите и жителите. Биџето на камбаната е знак дека некој починал и веста се пренесува од куќа во куќа или се испраќа аберција. Во некои места постои обичај ако аберцијата или кој било друг човек ја пренесува веста за умирачката, тогаш му е забрането да влегува во дворот, во куќата. Мора да ја каже веста еднадвор и да си замине. (Вражиновски, Џафери, 2008, стр. 125).

⁴ Оваа детска игра се изведува на следниот начин: Едно од децата – машко – се наведнува максимално и со рацете се потпира на колената. Преостанатите деца по ред почнуваат да го прескокнуваат. При секое ново прескокнување, висината на наведнатото дете се зголемува – се поисправува. Играта продолжува сè додека некое од децата нема да успее да прескокне. Тогаш сите други деца му викаат: Клечо, клечо!... клекни.

Обичаите и обредите во празнувањето на Прочка

На една недела по Задушница е Прочка и на овој голем празник се изведуваат богати обичаи како што се проштавањето, амкањето, обредните огнови, гатање за живот и среќа, исчистување од болви итн. Забележано е дека овие обредни дејствија кои се изведуваат за Прочка, започнуваат вечерта, по заоѓањето на сонцето на денот пред Прочка, со палење на обредните огнови. Треба да се каже дека во контекст на овој обред „Огнот старите Словени го викале бог, свет оган. При распалувањето на огнот се читало молитва, што значи дека тој бил почитуван како бог“. (Вражиновски, 2002, стр. 104).

1. Маскирање и преоблекување

Сите овие обредни игри и ритуали со маски означуваат еден вид имитативни магиски и манипулативни дејствија, а нивната цел е прогонување на лошите сили и злите духови, обезбедување здравје, плодност, изобилство и берикет, но и будење на природата на преминот меѓу зимскиот и пролетниот период од годината, односно го означуваат протерувањето на зимата и будењето на пролетта. „Така, на крајот од зимата во многу словенски земји бил обичај лошата божица на зимата и мразот Морана, Морена, или во нашите краиште позната како Баба Рога, персонифицирана во кукла со слама, со големи маскирани карневалски поворки да ја спалуваат како знак дека зимската опасност поминала“. (Сувариев, 1998, стр. 177). Но, маските потекнуваат од прадамнешни времиња и тие кај примитивните народи се јавувале во врска со првобитните претстави за вишите сили и тоа со тотемизмот (најстар култ спрема животни, билки или предмети) и со анимизмот (примитивно верување дека нештата имаат дух, душа, давање духовни или душевни својства на природните појави и сили). Инаку, самиот збор маска (лат. *masca*) буквално означува „грдо лице, предмет во форма на човечки лик или лик на животно направен од картон, метал, кора од дрво, кожа, крзно и од разни видови ткаенини“. (Enciklopedija leksikografskog zavoda/4, 1968, стр. 259). Носењето на маските потекнува од желбата да се прикрие или привремено да се притаи изгледот на сопственото лице и да се замени со друго лице кое предизвикува стравопочит, ужас или смеа, а токму за карневалските форми „е карактеристично смеховното начело, кое ги ослободува од секаков религиозен – црковен догматизам, мистика и страхопочит“. (Павловски, 2005, стр. 90). Веселото и разиграно смеење во себе содржи и друго значење, односно во себе го содржи и исмевањето, мајтапењето. Оваа двозначност на карневалското смеење функционира како „свет кој во принцип е насочен против владејачките догми, во кој сите се еднакви и слободни“ (Павловски, 2005, стр. 91), односно дека комиката потекнува од сите и е насочена кон сите. Со смеата, слободата, играта и песната карневалот го претставува вториот живот на народот, односно

неговиот празничен живот.

Во расказот на Конески се спомнуваат традиционалните мариовски алишта: *некои не вреди ни да ги погледнеш: клале само мустаќи, брада, или облекле мариовски алишта*, а особено е богат описот на преправените мечки: *Мечките се облечени во кожи спуштени до петици. Носат образини накитени со жолти монистра, околу појасот големи клопотарци, како некои угичи, а в раце стапиште со кушки. Тие ги запираат луѓето, ќе почнат да се тресат пред нив како мечка кога игра, мемолат, и не ги пуштаат дури не добијат динарче. Ќе се извртат и по децата и тогаш настанува едно пискање, бегање и пикање по порти... Еве иде и еден поп со крстена вода. Како што е обичај, садот му го носи дете, а тој во левата рака место евангелие зел некој бозациски тефтер, а во десната мафта со кадилница и блошава: „Благословени да сте, чада, од беловодичкиот свештеник“.* За момент Корилче повторно заборава дека е во жалост заради смртта на сестричката и одеднаш се насмева: *кадилницата е од тенекиена кутија, а внатре место темјан чади сува лепешка. Тој се беше сосем заборавил, му дојде таа смеа така слободно и така ненадејно, што не можеше да ја зпре.* Свесен е за својата постапка, но како да сонува со отворени очи: *„Гревота е“*, си помисли веднаш по тоа и пред погледот му се јави неговата мала сестричка, но таа беше жива, со отворени очи, и таа му се смешкаше, како да му вели: *бате, бате.*

Трча кон својот двор, а таму гледа жени со црни⁵ шамии; влегуваат и излегуваат од собата на Ленче. Мајката, избекумена, зајдена од липање, со нечеслани пуштени коси ги носи Корилче и Верка за последен пат да ја видат, да се простат со сестричката. Тие влегуваат и гледаат *капакот на сандачето е отворен, а Ленче е облечена во белото фустанче, лежи како да спие.* Децата зарипнато писнуваат со детски загубен глас. Во овој дел од расказот го откриваме обичајот за облекување на мртовецот во нова или чиста облека, како и собирањето на блиските покрај креветот да го искажат својот жал и тага спрема починатиот. Се тажи од облекувањето до црквата и од опелото до спуштање во гробот. (Вражиновски, Џафери, 2008, стр. 126, 128).

2. Проштавање и амкање

Од христијански аспект, особено значење му се дава на проштавањето. Младите бараат прошка од постарите, бакнувајќи им рака, со цел да влезат покаени и исчистени во светиот пост што настапува. Во својата беседа на гората, Спасителот вели: *„Ако им ги простите на луѓето гревовите нивни и вам ќе ви ги прости вашиот Отец небесен, ако пак не им ги простите, (...) и вашиот Отец нема да ви ги прости вашите“.* (Матеј 6, 14-15). Обичајот проштитевање тргнува од христијанското сфаќање за помагање и проштитевање

⁵ Црната боја е боја на лошиот дух. Претставува деструкција и уништување, смртност. (Хол, 2013, стр. 34).

меѓу луѓето. Се верува дека на овој ден и небото и земјата се проштеваат па тоа треба да го сторат и луѓето. Небото, затоа што ѝ згрешило на земјата со громови, мразеви, поројни дождови и слично, бара прошка. И луѓето еден од друг бараат прошка за грешките. Притоа, секогаш помалиот бара прошка од постариот, децата од родителите, крштеникот од кумот, а се проштеваат и пријатели, роднини, соседи итн. Откако три пати ќе се поклонил помладиот му вели на постариот: „Прости ми!“, на што овој одговара: „Простено да ти е и од мене и од Господа“, или само: „Просто да ви е“. Во некои краишта на Македонија тој што барал прошка носел некаков подарок како портокал, лимон, суво грозје, алва, јајце и друго и во таа смисла во некои краишта портокалот останал како симбол на проштевањето. (Китевски, 1996, стр. 66–67).

По завршувањето на проштавањето, сите се прибирале дома каде секоја домаќинка веќе имала подготвено богата трпеза за потесното семејство која по обилноста на јадењата се разликувала од многу други празнични трпези. Таа вечер, пред започнувањето на големите велигденски пости, се подготвувала оваа богата трпеза или софра на која се принесувале разновидни мрсни јадења, кои главно се состоеле од сукано тесто и млечни производи. Околу оваа богата празнична трпеза се одвивал и најинтересниот обичај за Прочка, амкањето или ацкањето јајца. Овој обичај претставувал највеселиот момент за децата во куќата. Во македонската традиција обичајот се спроведувал така што варено нелупено јајце се врзувало на конопен конец и се обесувало на стапче или на сукало. Потоа, децата седнувале крај трpezата или клечеле на колена, а некој од возрасните го нишал јајцето, доближувајќи го кон устата на секое дете, кое викало „ам, ам“ и се обидуvalo со устата да го фати јајцето. Потоа, јајцето се кршело и највозрасниот член на семејството ја вадел варената жолчка и во половините од белката турал малку вода од која сите учесници во амкањето пиеле по некоја капка. Велат, чинело човек барем со забите да го допре јајцето за да му бидат бели и здрави. (Китевски, 1996, стр. 67). Ако некој го лапнел јајцето, му го давале да го изеде, а амкањето продолжувало со друго. Потоа, конечот го палеле за да видат каква ќе биде иднината на семејството: ако конечот горел силно, тоа значело дека годината ќе биде здрава и среќна. На крајот, сите деца меѓусебно се проштевале, а потоа барале прошка од родителите.

Во расказот вечерта, семејството, без еден член, е собрано да побара прошка и да ги истера докрај сите адети. Иако на постарите не им е до игра ги прават заради радоста на најмалите членови. Баба му зема конец и јајце, и го залулува јајцето де кон Коричле, де кон Верче: *Потоа старата врзува со конец јајце за урката, а децата седнуваат пред неа едно спроти друго. Таа го издига јајцето до висината на нивните усти и го залулува конечот: „ам Трајче⁶ – ам Верче“.* Децата викаат како чавчиња, со слаб

⁶ Тука прв пат се наведува вистинското име на Корилче - Трајче. Не е случајно одбрано неговото име од словенско потекло кое има значење: да живее, да трае (традицијата, обичаите). Како

*глас, невесело: ам, ам. Верче полека заспива, но Корилче (Трајче) е буден и свесен за тагата на лицата на неговите родители. На овој начин ги доживува: Лицето на старата е строго, сето како напукната земја. Татко му, кога ќе го сретне неговиот поглед, како да сака да му се насмевне, да му покаже дека сето си е како што било, дека еве пак сите тие учествуваат во играта. Корилче, а и неговиот татко знаат дека треба да се продолжи понатаму. Немо му се насмевнува на татко му и овој му ја возвраќа насмевката: И Корилче неволно му се насмевнува, ѝ се насмевнува и на мајка си, иако е таа толку отсутна, како задремана, и ништо не забележува. На овој начин завршува краткиот расказ. Од разговорот на Конески и Цане Андреевски можеме да го потврдиме сето ова што досега го кажавме: **Андреевски:** Па, ете, оној момент во расказот „Прочка“, на самиот ден на смртта, по закопот – играта. Играта со јајцето, што е обичај на тој ден. **Конески:** Детето ја прифаќа играта. Тоа е дури и начин, што на детето и му лежи, кога сака да се оттргне од грубата реалност. И, старата тоа го знае и таа не отстапува од обичајот. А и детето знае дека треба да учествува во таа игра. Едновременно, онаа болка што ја има старата, и тоа ја има. Но, влегува во иста игра. (Андреевски, 1991, стр. 346).*

Во расказот „Прочка“ на Конески наизменично се менуваат и засилуваат сцените во кои радоста се заменува со тага и разочарување за да ја извлече во завршницата на расказот следнава порака како епилог (Ристески, 2002, стр. 258): *„Детето сега за првпат чувствува дека во душата може да настане една студена празнина, од допирот на нешто непознато, страшно и бесмислено...“*. Корилче станува свесен за ситуацијата во која се наоѓа неговото семејство, смртта на сетричката ќе го натера преку ноќ да порасне и да продолжи да живее како возрасниот Трајче, сфаќајќи ја суштината на живеењето: *Треба на човека да му помогнеме да ја преболи својата болка и да продолжи понатаму да живее. Токму за епилогот на расказот Цане Андреевски во еден разговор го прашува Конески: Расказот „Прочка“ го завршувате со овие зборови: „Детето сега за првпат чувствува дека во душата може да настане една студена празнина, од допирот на нешто непознато, страшно и бесмислено, и дека треба да му помогнеме на човека да ја преболи својата болка“. Ова е еден вид поотворена порака, која не се чувствува како придодадена. Напротив, таа е ефектна и многумина критичари ја цитираат. Треба ли расказот да има порака и како таа треба да се предаде?*

Конески: *Во овој случај, јас барем сум уверен во тоа, дека го пренесувам тоа што јас како дете сум го чувствувал во тој момент. Спрема тоа, тоа се вклучува како податок нормално во расказот. И тоа може да биде порака. Но, тоа не е порака, да речеме, на човек што сака да доцира. Колку да им се*

што не е ни случајно името на неговата болна сестра Ленче (како **лелек** над судбината која ги снашла) и името на сестрата Верче - поврзано со големиот христијански празник Вера, Надеж, Љубов (тоа е она што на човештвото му треба за да опстојува!).

чини на некои возрастни чудно, едно дете, да речеме на десет години, може да ја прифати играта да им помогне на големите. Големите се трудат да му помогнат нему, а детето го дешифрира нивното држење и тоа од своја страна сака да им помогне. Спрема тоа, јас мислам дека не ми е дополнително таа идеја дојдена. Заправо, едно свое сеќавање јас развивам, или еден свој впечаток од тогаш, кога сум го доживеал тоа. Откривам нешто што во моментот главниот јунак на тој расказ, независно што е дете од девет, десет години, го чувствувал. Јас за децата имам многу повисоко мислење во смисла на нивното сфаќање на животот, отколку што обично се смета. (Андреевски, 1991, стр. 339–340).

Заклучок

Во овој труд ги согледавме празнувањата на Простени поклади (Прочка) преку призмата на трите основни сегменти врз кои се темели човековата цивилизација: религија, народна традиција и култура. Преку автобиографскиот расказ на Б. Конески со наслов „Прочка“ на овој начин беше можно да се согледа дека овие три цивилизациjsки вредности се нераздвојни и дека во својот историски развој тие, всушност, се испреплетуваат и меѓусебно се надополнуваат. Расказот „Прочка“ не е само литературен запис за фатално изгубената радост на едно дете, на кое надежта му станува најсурова болка, а неговото очекување се претвора во агонија, трпи навреди од околната и страдањата што му ги нанесува животот. Со својата поента, расказот „Прочка“ претставува кулминација во прозната уметност на Блаже Конески.

На крајот само би заклучиле дека „оние елементи на традицијата кои престануваат да бидат пренесувани понатаму, стануваат реликти“ (Вражиновски, 1999, стр. 8) и со текот на времето исчезнуваат. Поради стравот од тоа исчезнување на оваа вековна народна традиција, која дава особен белег во творештвото на Конески, потребно е да сфатиме дека овие обичаи нè потсетуваат на она што сме биле, нè потсетуваат на тоа дека многу одамна сме биле пагани кои преку христијанската религија станале свесни за интелектуалното, емоционалното и моралното, како значајни форми од кои произлегуваат социјалните и општествените функции на човекот. Токму одржувањето на овие народни обреди и ритуали го збогатуваат нашето културно наследство и ни даваат јасна слика дека сме прераснале и сме се трансформирале во народ со јасно дефинирани морални и општествени вредности.

Библиографија

1. Андреевски, Цане (1991). *Разговори со Конески*. Скопје: Култура.
2. Вражиновски, Танас (1999). *Народната традиција, религија, култура*. Скопје: Матица македонска.
3. Вражиновски, Танас (2002). *Актерството на народниот раскажувач*.

- Скопје: Матица македонска.
4. Вражиновски, Танас; Џафери, Хамит (2008). *Рајот и неколот во македонската и албанската народна традиција*. Скопје: Матица македонска.
 5. Китевски, Марко (1996). *Македонски народни празници и обичаи*. Скопје: Менора.
 6. Китевски, Марко (2001). *Македонски празници*. Скопје: Менора.
 7. Китевски, Марко (2014). *Историја на македонскиот фолклор*. Скопје: Гирланда.
 8. Павловски, Мишел (2005). Средновековниот театар на почвата на Македонија. *Зборник Театарот на почвата на Македонија од Антиката до денес*, книга 13. Скопје: МАНУ.
 9. Ристески, Димитрија (2002). Светот на малите луѓе кај Конески и Чехов. Во: *Делото на Блаже Конески*, Меѓународен научен собир по повод 80-годишнината од раѓањето на Блаже Конески. Скопје: МАНУ.
 10. Сувариев, Илија (1998). Обичаи со маски застапени во зимскиот календар на народни празници со осврт на струмичкиот карневал и неговото потекло. Во: *Обичаи со маски*, Трудови од Меѓународниот симпозиум одржан во Вевчани – Струга, 1996 година.
 11. Хол, Аделаида С. (2013). *Речник на значајни симболи во нивната хебрејска, паганска и христијанска форма*. Скопје: Каламус.

* * *

- *Enciklopedija leksikografskog zavoda, 4* (1968). Zagreb: Jugoslovenski leksikografski zavod.

Slavica Urumova-Markovska

PhD student at the Institute for National History, Skopje

The Forgiveness Holiday in Trajche's Family
(A Few Words about the Short Story "Forgiveness" by Blazhe Koneski)

Abstract: This paper analyzes the customs and beliefs associated with the great holiday of Forgiveness. It is obvious that forgiveness is a custom established under the influence of the church, while the carnivals are remnants of the pre-Christian spring parties that Koneski beautifully described in the autobiographical text "Forgiveness". The purpose of this paper is to get into the roots of this celebration in order to discover its essential importance for Koneski from all aspects; to penetrate the centuries-old cultural influences in order to understand the current cultural tradition of our people. Efforts are made to point out the importance of nurturing of tradition and celebration, as an expression of Koneski's cultural memory. This topic is equally important for Macedonian folklore and Macedonian literature.

Keywords: *customs; forgiveness; bears; love; Korilche; autobiography.*

ГОД. VI
БР. 12

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VI
NO 12

